

איך יראה הסכם טוב עם איראן? ומהו הסכם רע?

written by אלי קלוטשטיין | 15.04.2026

נשיא ארה"ב דונלד טראמפ הצהיר הלילה כי המשא ומתן עם איראן, שנפתח עם ההכרזה על הפסקת האש לפני כשבוע, שוב מגיע לשיאו. לדבריו, האיראנים רוצים מאוד להגיע להסכם, ולפנינו "יומיים מדהימים". אבל סדרת פרסומים מהימים האחרונים על סבב השיחות שנערך עם האיראנים בסוף השבוע בפקיסטן מעלה חשש בדבר העמדה האמריקנית, ובעיקר בכל הקשור לויתורים אפשריים בתחום הגרעין.

האיראנים לפי שעה סירבו לדרישה של ארה"ב להוציא מהמדינה את מאות הקילוגרמים שמועשר לרמה של 60 אחוזים, שנקבר כנראה בנתנו ובאצפהאן במתקפות במבצע הקודם, ובמקום זאת הציעו רק לדלל אותו. בנוסף, מכיוון שבטהרן גם לא הסכימו לקבל את התביעה האמריקנית להפסיק לחלוטין את ההעשרה באיראן, הציגו האמריקנים ויתור מסוכן במשא ומתן, והציעו לחדול לחלוטין מהעשרה לחלוטין? אך רק למשך עשרים שנה.

מדוע מדובר בויתור גדול? טראמפ יצא בכהונתו הראשונה מהסכם הגרעין הקודם של ממשל אובמה מכיוון שהיו בו "סעיפי שקיעה", שבמסגרתם הותר לאיראנים כעבור 15 שנה מכניסת ההסכם לתוקף להעשיר אורניום ללא הגבלה על כמות או רמת ההעשרה. הנשיא טען אז, בין היתר? ובצדק מוחלט? שסעיפים כאלה למעשה יאפשרו לאיראן לקדם תוכנית גרעין צבאית בהיתר בתום אותה תקופה, מבלי שאיש יוכל לעצור אותם. אז איך כעת בא הממשל השני שלו ומציע לאיראנים הצעה דומה?

יש הבדלים חשובים בין המצב אז למצב היום: לפני הכול, בהצעה האמריקנית אין שום היתר לאיראן להעשיר כלל במשך אותן עשרים שנים, בניגוד להסכם הקודם, כשאז ניתן לה באותן שנים להעשיר מאות קילוגרמים לרמה של 3.67 אחוזים במשך 15 השנים הראשונות. בנוסף, גם החומר הגרעיני אמור לצאת כמעט כולו מחוץ לשטחה של הרפובליקה האסלאמית. כלומר, לכאורה בתום אותן עשרים שנים יצטרכו האיראנים להתחיל מאפס. כמו כן, מצבה הכולל של איראן חמור הרבה יותר ברמה הכלכלית, והיא הבינה שמסתכלים עליה ושניתן לתקוף אותה בהינתן צורך כזה, והפנימה את מידת הנזק שהפרת ההסכם עשויה לגרום לה.

יש עוד הבדלים, אך בשורה התחתונה יש גם מידה רבה של צדק בטענה שההצעה האמריקנית הנוכחית מהווה ויתור גדול מאוד, שעשוי בעתיד הלא מאוד רחוק להעמיד לרשות איראן תוכנית גרעין צבאית בהיתר. תבוא ותשאל ישראל: האם בשביל זה פתחנו בשתי מלחמות גדולות? לשם כך השקענו כל כך הרבה בהורדתה של איראן על הברכיים, עד שנצטרך להתפשר בנושא כה מהותי?

ברור שהמשא ומתן כלל אינו נמצא בידינו. ישראל אינה צד לדיונים, והיא יכולה רק ללחוץ על האמריקנים לא להתפשר ולעמוד על העקרונות החשובים לה. ממילא, גם הנשיא טראמפ עודנו נראה נחוש מאוד לחסל את הסכנה של גרעין איראני, ורק היום אמר שאם טהרן לא תוותר עליו [?] לא יהיה הסכם. אומנם צריך להבין מה מתכוון טראמפ כשהוא אומר שאיראן תוותר על הגרעין, אך אולי יש מקום לתקווה שהאמריקנים לא יסכימו ללכת כברת דרך כה ארוכה ולוותר על דברים חשובים מדי. אך בה בעת, זה המקום להסביר מה יכול להיראות כהסכם "טוב" מבחינת ישראל, ומה ייתפס בעיני ההנהגה בארץ ככישלון שיחזיר אותנו לאחור בתחום זה.

לא בכל מחיר

כדי לרדת לעומקה של הנקודה הזאת, צריך קודם כול להבין מדוע בכלל יש צורך בהסכם. הרי ישראל וארה"ב כתשו את הגנותיה של איראן, ריסקו את מפעליה הכלכליים, השמידו רבים ממפעלי הייצור שלה בתחום הנשק והתעשייה, וחיסלו רבים מבכירי הנהגתה. מדוע לשבת כעת לשולחן המשא ומתן? האם סוגיית מצרי הורמוז לבדה, שטרם הקפיצה את מחירי הנפט העולמיים בצורה מסוכנת, מספיקה לכך?

בגדול, התשובה לכך היא שאין די במבצעים הצבאיים מהאוויר. ישנם עוד איומים שנשקפים מצד איראן, והטיפול בהם עשוי להיות ארוך, קשה ויקר, ובהחלט עשוי לכלול כוחות קרקעיים. ארה"ב מעדיפה להשיג בהסכם דיפלומטי לפחות חלק מהמטרות הללו, במקום להשקיע בהם את המאמץ במערכה צבאית.

באילו סכנות אמור הסכם כזה לטפל? בראש ובראשונה בתוכנית הגרעין. זו המטרה המוצהרת שלשמה יצא טראמפ למלחמה, ועל כך בעיקר נסב גם המשא ומתן עם האיראנים קודם לכן. אלא שמאורעות השנתיים האחרונות גרמו לכך שהממשל האמריקני תופס גם את סכנת הטילים כמשהו שצריך לטפל בו, ולכן חלק גדול מהמיקוד של המלחמה היה במשגרים, שרשרת הייצור של הטילים ועוד. לפי דיווחי התקשורת, גם לפני "שאגת הארי" הנושא הזה עלה בשיחות עם האיראנים, כאשר בין היתר נידונה הצעה להגביל את טווח הטילים ל-200 קילומטרים.

אין ספק שהיקף הנזק שהסבו הטילים במלחמה הנוכחית לבסיסיה של ארה"ב, לישראל ולשכנותיה של איראן, לצד הטווח הארוך שהדגים הירי לבסיס דיאגו גרסיה באוקיינוס ההודי, הציף מחדש את הסכנה של הטילים הללו [?] לא רק לאמריקנים, אלא גם למדינות אחרות במערב (שמתעלמות מכך בבוטות) ולארצות אחרות באזור. מכאן עולה מחדש שוב הצורך להתייחס לנושא זה בהסכם.

בנוסף, בדיווחים על השיחות באסלאמבאד דובר על כך שהאמריקנים העלו תביעה מהאיראנים להפסיק את המימון לארגוני פרוקסי כגון חמאס, חיזבאללה והחות'ים. בטהרן כמובן סירבו, אך משמעות הדבר היא שארה"ב כן רואה את הסוגיה הזאת כנושא לגיטימי לשיח הנוכחי. מנגד, שינוי או הפלת משטר היא עניין שמטבע הדברים לא יכול לעלות בשיחות כאלה, וממילא זו עשויה להיות הסיבה שטראמפ מציג את שינוי המשטר שלדבריו כבר התבצע באיראן כעובדה

מוגמרת. ייתכן שתעלה בהסכם התייחסות לסוגיות "אזרחיות" כגון הוצאות להורג של אסירים, אך זו לא תהיה הנקודה העיקרית שבו.

כמו כן, מטרה שחשובה לאמריקנים ² ובעיקר למדינות אחרות ³ אך לא לישראל היא עניין הניהול של מצרי הורמוז. האמריקנים מעוניינים לפתוח את המצרים ללא הגבלה, במיוחד אל מול הכוונה האיראנית לגבות עמלות ממכליות שיפליגו שם. זו סוגיה חשובה, אך היא נוגעת פחות לישראל ישירות.

במקביל, להסכם כזה יש גם חסרונות. מלבד הוויתורים הצפויים על חלק מהיעדים של המלחמה, כמעט בטוח שכל הסכם עם איראן ⁴ בוודאי בתחום הגרעין ⁵ בסופו של דבר יחייב את האמריקנים להקפיא חלק מהעיצומים על הרפובליקה האסלאמית. כלומר, אם האמריקנים הולכים על הסכם, הם מבינים שיצטרכו להעניק לטהרן חבל הצלה כלכלי דווקא בשעה שבה היא עומדת בפני התמוטטות.

החיסרון הזה משמעותי כל כך, עד שהוא יוצר מאזן ברור: אם ההסכם לא עתיד לטפל בסכנות שנשקפות מאיראן בצורה יסודית, עמוקה וארוכת טווח, עדיף כבר לסיים את המלחמה אפילו בלי הסכם כלל. הרי במצב הנוכחי הכלכלה האיראנית עומדת על כרעי תרנגולות. עוד לפני המלחמה האינפלציה השתוללה, ערך המטבע צנח בחדות, והתושבים התקשו להתקיים על משכורת בסיסית. על הנזק הישיר והעקיף של המלחמה, לצד הצורך לשקם את תעשיות הפלדה והפטרוכימיה שנפגעו ואת התוכניות הצבאיות, נוסף כעת המצור על מצרי הורמוז, שעשוי למנוע מאיראן לייצא נפט ולהקפיא את הגישה שלה להכנסות חשובות.

המצוקה הכלכלית, חובה לציין שוב, היא יעד ישיר של המלחמה הזאת. ארה"ב וישראל תקפו תעשיות איראניות מרכזיות במטרה להעמיק את הבור שבו שרויה הרפובליקה האסלאמית, כדי שראשיה יידרשו לעמוד בפני דילמה אם לשקם את התעשיות הללו, את תוכניות הגרעין והטיילים, אם לממן את הפרוקסי, או להעביר כספים לאזרח הקטן. ככל שנסב נזק גדול יותר לכלכלה האיראנית, ככל שהנזק יגדל, המשק האיראני לא יתפקד והמלחמה תימשך, כך נרחיק בזמן את האיומים שנשקפים מטהרן כלפינו ואת שיקומם. כמובן, ככל שהכלכלה מעורערת, כך גדל הסיכוי שבעתיד הלא רחוק יצאו ההמונים האיראנים שוב לרחובות כדי להפגין נגד הממשל, ואולי הפעם הם יצליחו גם במשימה להפיל אותו.

לפני שבועות אחדים הזהירו גורמים בהנהגה האיראנית שהכלכלה עשויה לקרוס תוך זמן לא רב, וכעת אסור להעניק לה חבל הצלה ללא תמורה ממשית ומהותית. אם כבר המטרה העיקרית כעת היא הסכם מוצלח, אז עדיף להמשיך במצור, ואפילו לחזור ללחימה ולגבות עוד מחירים מהאיראנים, כדי שיסכימו לקבל את התנאים האמריקניים ולהגיע כך להסכם טוב יותר בהמשך הדרך.

לחלופין, חשוב גם לזכור שוב שאין צורך להגיע להסכם בכל מחיר, וגם חידוש הלחימה עד להשגת כל מטרותיה היא אפשרות סבירה. מעבר לתסריט של מיס-קלקולציה או תקרית שתביא

להסלמה מהירה באזור, ארה"ב צריכה גם לשקול את אפשרות הפעולה הזאת, ולא "להתאבד" על הסכם ויהי מה.

הטוב, הרע והסביר

אז מה ייחשב הסכם "טוב", ששווה לשלם תמורתו את המחיר של הסרת העיצומים למשל? מה יהיה "הסכם החלומות" בראייה הישראלית, מהו הסכם רע ומה גם סביר יותר להניח שנקבל בסופו של דבר?

לפני הכול, צריך לומר שהאתגר הגדול של כל הסכם כזה יהיה שאלת הפיקוח. בהסכם הקודם הפיקוח לא הוכח כיעיל במיוחד, ואיראן ידועה כמי שמנסה להתחמק ממגבלות כאלה ולפתח בסתר דברים שאינם מותרים לה. כל הסכם כזה, לפיכך, יצטרך להנהיג מדיניות נוקשה מאוד של פיקוח, שלא יאפשר התחמקות מההסכם או הסתרה, ובה בעת יהיה אכן בר-אכיפה ולא חמור ונוקשה מדי, עד שאינו מעשי. כמו כן, עליו להתייחס לסוגיית ההפרה ובטלות ההסכם, ומה ייעשה אם יתגלה שאיראן הפרה את הסיכומים עימה.

שאלה אחרת, שאינה נוגעת ישירות לנושאים שההסכם מתייחס להם, היא התחולה שלו בעניין הפסקת הלחימה: האם יכלול גם את לבנון ויתר מדינות האזור, כמו שדורשים האיראנים, או שישראל תקבל את מבוקשה ותוסף להלחימה יוגבל רק לאיראן עצמה? האם ההסכם יכלול בכלל את ישראל, או שיישמר לה חופש פעולה לתקוף באיראן, במקרה הצורך? אלה שאלות חשובות, אך הן מנותקות במידה רבה מהנושאים שבהם יטפל ההסכם בטווח הארוך.

כלכלי

כל ויתור כלכלי של ארה"ב לאיראן צריך להיות מותנה בשינויים ורפורמות, וגם מדורג בזמן. כדי שאיראן תזכה בהקלה משמעותית שתסייע לשיקום כלכלתה בטווח הארוך, עליה להוכיח כי היא אכן ראויה לכך, כי זנחה את תוכניותיה להשמדת ישראל וארה"ב, וכי היא אינה מנסה עוד לפתח תוכניות להשמדה המונית כגון הגרעין והטילים.

יש מדרג לא קטן של עיצומים שמוטלים על איראן, נכסים מוקפאים, מענקים ועוד. אפשר לבנות את ההקלה עליהם, אם אכן יש הסכם, באופן מדורג מהקל אל הכבד, תוך ציון אבני דרך שאיראן נדרשת לעמוד בהם לצורך שחרור כל הכספים הללו. זה נכון לגבי עיצומים, כספים לשיקום וגם המצור על מצרי הורמוז, ואין סיבה שזה גם לא יכלול תשלום פיצויים למדינות האזור שאיראן תקפה. אם ישוחררו הכספים בבת-אחת או אם הלחץ יופחת ללא תנאים כלשהם, ההסכם הזה יהיה רע מאוד מבחינת ישראל.

גרעין

הסוגיה העיקרית שההסכם אמור לטפל בה: לפני הכול, הוצאת החומר המועשר לרמה גבוהה מתוך איראן, בין אם לצורך אחסונו ברוסיה ² לפי הצעתו של הקרמלין ¹ ובין אם לדילולו

במקום אחר. יש להוציא לפועל את המבצע לחילוץ האורניים בפיקוח בינלאומי, ככל הנראה גם במעורבות אמריקנית, ולבדוק שאיראן אינה מחביאה חלק מהחומר ואינה מעבירה אותו כנדרש.

בנוסף, ההסכם אמור להידרש למתקני ההעשרה האיראניים, כולל מתקן "פסגת הפטיש" המוקם בימים אלה בבטון ההר ליד נתנז, ולפרק אותם לחלוטין מכל אפשרות להעשרה. יש להציב בפני האיראנים דרישה חד-משמעית שלא יוכלו להעשיר, גם אם לפרק זמן משמעותי ולא לנצח, כדי למנוע את קיומו של האיום הזה למשך זמן רב מאוד.

כמובן, ישראל הייתה מעוניינת שלעולם לא תוכל איראן להעשיר אורניים, אך מכיוון שהסבירות שיתקבל הסכם כזה היא נמוכה במיוחד, ניתן להניח שהאמריקנים אכן יתפשרו בצורה כזו או אחרת בסוגיה זו. מכל מקום, בירושלים צריכים ללחוץ על וושינגטון לקדם מדיניות של "אפס העשרה", ולא העשרה לרמה נמוכה. גם אם מדובר בפרק זמן מתוחם של עשרים שנה, בזמן הזה ייאסר על איראן לחלוטין להעשיר אורניים.

היבט אחר של הסכם כזה צריך גם להתייחס למתקני פיתוח אחרים שקשורים בתוכנית הגרעין, כמו מתקן המרה של אורניים מועשר או רכיבים אחרים שקשורים להנשקת החומר הגרעיני. יש לפתח מנגנון פיקוח בינלאומי נוקשה על הרכיבים הללו, כדי לוודא שהם לא ינוצלו על ידי האיראנים לכל שימוש צבאי.

טילים

ישראל ומדינות אירופה היו מעוניינות לאלץ את איראן לוותר על פיתוח טילים בליסטיים לטווח ארוך ובינוני, גם אם משמעות הדבר היא שיתאפשר לה להחזיק בטיילים לטווח קצר. הדיבור על מגבלת טווח של 200 קילומטרים, שנידון עוד לפני המלחמה, איננו קל לישראל [2] ובוודאי שמדינות המפרץ לא ישמחו ממנו [3] אך הוא יכול להיות קביל מבחינתנו.

גם כאן, השאלה היא כיצד אוכפים דבר כזה. הרי באיראן קיים הידע לייצר טילים כאלה, ואם יינתן לה להחזיק מפעלים לייצור טילים [4] מה ימנע ממנה להפר את ההסכם ולייצר נשק כזה לטווח ארוך?

כמו כן, ממילא איראן הראתה שאין לה בעיה להשתמש בכלים אסורים על פי החוק הבינלאומי, ולשגר לעבר ישראל עשרות טילים בעלי ראש מצרר על מרכזי אוכלוסייה אזרחית. הסכם צריך להתייחס לכך, וגם לספק "שיניים" שיאכפו את האיסור המוחלט על איראן לייצר כלי נשק להשמדה כאלה, שאינם דרושים לה כל כך בממד הצבאי.

פרוקסי

הדרישה האמריקנית לניתוק המימון וההדרכה של איראן לארגוני השלוחה האזוריים שלה, כולל חמאס, חיזבאללה, החות'ים, המיליציות בעיראק ועוד, היא חשובה במיוחד. זו דרישה מהותית לישראל, ולכל הפחות היא צריכה לכלול איסור על העברת נשק לקבוצות הטרור הללו.

עם זאת, הסיכוי שדרישה כזאת תתקבל [?] ודאי במלואה [?] נמוך מאוד. גם אם בפועל לא יהיה לאיראן כסף להעביר לארגוני השלוחה שלה, ובסדר העדיפויות שלה הפרוקסי כנראה מדורגים מתחת לשיקום התעשייה, הגרעין והטילים, היא לא תוכל במוצהר לנטוש אותם לגורלם. ממילא, הפרקטיקה של החסות על ארגוני הטרור הללו לא הייתה חוקית גם בעבר, ואיראן התמחתה במציאת דרכים עוקפות להעביר להם נשק, כסף והדרכה. אז גם אם סעיף כזה ייכנס להסכם כלשהו בעתיד, מה הסיכוי שניתן יהיה לאכוף אותו?

מה שכן אולי ניתן לדרוש במסגרת הסכם כזה הוא הפסקת כל פעילות איראנית לערעור היציבות האזורית, בין אם בצורה חתרנית ישירה, ובין אם בדרכים אחרות. אף שגם כאן עשוי ההסכם להיות מס שפתיים בלבד, קל יחסית להוכיח שהוא מופר, וכל מדינה תוכל לדאוג בעצמה לחשוף את הראיות לשם כך.

מה סביר שיקרה?

הסיכוי שארה"ב ואיראן יגיעו להסכם עדיין לא גבוה מאוד, למרות ששני הצדדים מעוניינים בסיומה של המלחמה. הפערים ביניהם גדולים, ולמרות הניסיונות היצירתיים [?] איראן לא הראתה נכונות לוותר אפילו על העמדות שהציגה לפני המלחמה, וארה"ב כלל אינה צריכה לקבל דבר כזה, בהיותה הצד החזק והמנצח. מחירי הנפט אינם מזנקים כפי שאיראן איימה שיקרה, האמריקנים לא איבדו חיילים רבים, והכוחות שלהם עדיין באזור [?] ומוכנים למבצעים נוספים. אפשר בהחלט שהנשיא טראמפ יחליט שהוא חוזר להילחם. קיימת גם אפשרות ממשית של סיום המגעים ללא הסכם כלל. מצב הביניים הזה טומן בחובו הרבה הזדמנויות ואפשרויות לישראל, הגם שהוא לא ברור ומעורפל.

בכל זאת, ישנו גם סיכוי סביר שווינגטון וטהרן יסכימו גם להתפשר, וכך הם יצליחו להגיע להסכם. הסוגיה העיקרית שסביר להניח שתיכלל בהסכם הזה תהיה הגרעין. הוא יכול מגבלות ארוכות טווח על ההעשרה והוצאה בדרך כלשהי של רוב החומר הגרעיני המועשר של איראן, אם לא כולו. עם זאת, הוא לא יעקר מהשורש את האיום הגרעיני, וישאיר בעתיד הרחוק פתח לרפובליקה האסלאמית פתח לפרוץ לפצצה.

בעניין הפרוקסי ההסכם כנראה לא יטפל כלל, וההתייחסות לטילים עשויה להיות מוגבלת. אף שזהו אולי האיום העיקרי שקיים כיום מצד איראן, יש לה "קייס" לומר שזכותה לפתח כלי נשק כאלה [?] ולא ברור שלארה"ב יהיה הרבה מה לעשות נגד כך מלבד חידוש הלחימה או המשך המצור הכלכלי. כך גם עניינים אחרים: איראן לא תתפשר בעניין ההוצאות להורג, ככל הנראה, ולא תסכים למשהו שייראה כהתערבות בוטה בענייניה הפנימיים אל מול אזרחיה.

השאלה הגדולה, שלא ברורה כלל, היא כיצד יטופל הממד הכלכלי בהסכם. סביר להניח שאיראן אכן תקבל הקלות כלשהן במשטר העיצומים עליה, אולי ישוחררו לה כספים וגם יותר לה למכור נפט בצורה גלויה ובמחיר יקר יותר ממה שהיא מוכרת כיום. היא תידרש לפתוח את מצרי הורמוז ללא הגבלה, וכך לוותר על מנוף לחץ גדול שלה. עם זאת, הנעלם העיקרי הוא כמה מהר

וכמה רחב יגיעו ההקלות האלה. גם בעניין הזה ישראל יכולה ללחוץ על האמריקנים, כדי שתקבל הסכם שאיתו היא יכולה לחיות בצורה נוחה יותר בשנים הקרובות.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 15 באפריל, 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.